

KS. JANUSZ BORUCKI ^{a, b, @}

 <https://orcid.org/0000-0002-6055-2072>

^a Akademia Katolicka w Warszawie, Studium Teologii, ul. św. Maksymiliana 2, 62-510 Konin, PL

^b Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, ul. Prymasa Stanisława Karnkowskiego 3, 87-800 Włocławek, PL

[@] J.Borucki@Neostrada.PL

SYNOD BISKUPÓW WYRAZEM KOLEGIALNEJ TROSKI O KOŚCIÓŁ

Słowa kluczowe: Sobór Watykański II, Synod Biskupów.

Streszczenie: Refleksja Soboru Watykańskiego II nad episkopatem oraz integralnie z nią związaną zasadą kolegialności stała się ważnym fundamentem teologicznym dla powstania instytucji Synodu Biskupów, a także dla określenia roli i znaczenia tejże instytucji w Kościele posoborowym. Instytucja Synodu Biskupów została powołana przez papieża Pawła VI motu proprio *Apostolica sollicitudo* z 15 września 1965 r. Jest to z jednej strony dokument erygujący instytucję, a jednocześnie zawiera on elementy normatywne oraz doktrynalne na temat Synodu Biskupów. Synod Biskupów od samego początku swojego istnienia był postrzegany jako miejsce spotkania oraz dialogu Biskupa Rzymskiego i episkopatu. Analizując podstawy prawne regulujące zadania oraz strukturę instytucji Synodu Biskupów należy wymienić następujące dokumenty: motu proprio *Apostolica sollicitudo*, które stworzyło instytucję; kanony Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. na temat Synodu Biskupów; regulaminy dotyczące funkcjonowania instytucji: zatwierdzony przez Pawła VI regulamin z 1966 r. wraz z nowelizacjami z 1969 i 1971 r., regulamin zatwierdzony przez papieża Benedykta XVI z 2006 r., oraz aktualnie obowiązujący regulamin zatwierdzony przez papieża Franciszka z 2018 r. Zebrania Synodu Biskupów mogą mieć różny charakter. Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* papieża Franciszka

KS. JANUSZ BORUCKI – kapłan diecezji włocławskiej (1992). Mgr (teologia, 1992, KUL, Lublin); lic. prawa kanonicznego (1996, KUL, Lublin); dr prawa kanonicznego (1998, ATK, Warszawa); lic. teologii (2012, UMK, Toruń); dr hab. teologii (2013, UMK, Toruń).

z 2018 r. wyróżnia trzy rodzaje zgromadzeń Synodu Biskupów: Zwyczajne Zebranie Ogólne, jeżeli rozpatrywane są sprawy dotyczące dobra Kościoła powszechnego; Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne, jeśli kwestie, które mają być ujęte, dotyczą dobra Kościoła powszechnego i wymagają pilnego rozpatrzenia; Zgromadzenie Specjalne, jeśli przedmiotem obrad są kwestie dotyczące głównie jednego lub więcej określonych obszarów geograficznych. Jeżeli jednak Biskup Rzymski uzna to za stosowne, szczególnie ze względów ekumenicznych, może zwołać zgromadzenie synodalne według innego, uznanego przez siebie trybu. W latach 1967–2022 było zwołanych trzydzieści Synodów Biskupów, w tym szesnaście zwyczajnych zgromadzeń ogólnych, trzy zgromadzenia nadzwyczajne, dziesięć zgromadzeń specjalnych oraz jeden poświęcony sytuacji duszpasterskiej w Holandii.

Sekretarz Generalny Synodu Biskupów, kard. Lorenzo Baldisseri, poinformował w dniu 7 marca 2020 r., że papież Franciszek zapowiedział zwołanie XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na październik 2022 r., pod hasłem: „W stronę Kościoła synodalnego: komunია, uczestnictwo oraz misja”¹. Na wybór tematyki zapowiedzianego Synodu Biskupów zapewne znaczny wpływ miała rozpoczęta w pierwszą niedzielę adwentu 2019 r. w Kościele katolickim w Niemczech tzw. droga synodalna. W przekonaniu przewodniczącego Konferencji Episkopatu Niemiec kard. Reinharda Marxa i prezydenta Centralnego Komitetu Niemieckich Katolików (Zdk) prof. Thomasa Sternberga, autorów listu zapraszającego do pójścia „drogą synodalną nawrócenia i odnowy”, ma ona prowadzić do refleksji nad znaczeniem wiary w świecie współczesnym i „poszukiwaniu odpowiedzi na palące problemy Kościoła”². W dodatku Kościół w Niemczech nie jest jedynym, który odważył się na taki krok. Podobne inicjatywy pojawiły się w Austrii i we Francji, ale działania podjęte w Niemczech są szczególne. Coś takiego, jak droga synodalna nie jest przewidziane w prawie kanonicznym. Tak więc należy zapytać, czym jest droga synodalna. Wielu krytyków spoza Niemiec uważa, że nie bierze ona pod uwagę Kościoła katolickiego na całym świecie, a skupia się na problemach Kościoła w Niemczech³. Do dyskusji w tej sprawie włączył

¹ <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2020-03/synod-biskupow-2022.print.html> [24.02.2021].

² *Nowy rozdział w historii Kościoła katolickiego w Niemczech „Droga synodalna”*, <https://www.dw.com/pl/> [12.03.2021].

³ B. Hagenkord, *Czy Droga Synodalna dotyczy tylko Kościoła w Niemczech?*, <https://www.deon.pl> [15.03.2021].

się także papież Franciszek, który w sobotę 29 czerwca 2019 r. skierował list do *Pielgrzymującego ludu Bożego w Niemczech*. Odnosił się w nim do dyskusji w Kościele katolickim w Niemczech i podjętej synodalnej drogi odnowy Kościoła. Papież przestrzegł niemieckich katolików przed podejmowaniem nieprzemyślanych kroków i działaniem na własną rękę. Najlepszą odpowiedzią na „wiele problemów i braków” nie jest, jego zdaniem, pośpieszna reorganizacja i wprowadzanie doraźnych zmian, tylko „stałe trzymanie się Ewangelii, która zawsze powinna być głównym kryterium podejmowanych działań”; przestrzegł także niemiecki Kościół katolicki przed pokusą działania w pojedynkę⁴.

Należy podkreślić, że dotychczasowe zgromadzenia ogólne synodu biskupów dotyczyły ważnych zagadnień dla życia i przyszłości Kościoła. Papież Franciszek przywiązuje dużą wagę do instytucji Synodu Biskupów, zmieniając jego formułę, o czym mówił w Radiu Watykańskim 21 maja 2021 r. sekretarz Synodu kard. Mario Grech. Synod Biskupów według zmienionej formuły nie będzie już jednorazowym wydarzeniem, lecz procesem podzielonym na trzy etapy: lokalny, terytorialny i powszechny w Rzymie. Przebieg procesu synodalnego określa zatwierdzony przez papieża dokument. Przewiduje on, że zgromadzenie synodalne w Rzymie odbędzie się nie jak wcześniej przewidywano w październiku 2022 r., lecz rok później. Temat pozostał ten sam: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja”. Proces synodalny został zainicjowany oficjalnie przez Papieża w Rzymie 10 października oraz 17 października 2021 r. w Kościołach partykularnych. Pierwszy etap procesu na szczeblu lokalnym potrwa do sierpnia 2022 r. (pierwotnie miał zakończyć się w kwietniu 2022). Jego celem jest przeprowadzenie konsultacji w każdym Kościele partykularnym w oparciu o przygotowany przez Sekretariat Synodu kwestionariusz i vademecum z propozycjami. W ramach lokalnych episkopatów podjęte będzie ostateczne rozeznawanie i zostanie wypracowana synteza, następnie przesłana do Rzymu. Na podstawie tych syntez Sekretariat Synodu opracuje w Watykanie pierwszy dokument roboczy *Instrumentum laboris*, który będzie stanowił podstawę do rozeznań i spotkań przedsynodalnych na szczeblu kontynentalnym. Ta druga faza synodu odbędzie się od września 2022 do marca 2023 r. Każde spotkanie kontynentalne wypracuje własny dokument końcowy, który zostanie prze-

⁴ Franciszek, pap., *List do „pielgrzymującego ludu Bożego w Niemczech”*, [https://www.dw.com/pl \[15.03.2021\]](https://www.dw.com/pl [15.03.2021]).

słany do Watykanu, gdzie na ich podstawie zostanie opracowany drugi dokument roboczy dla zgromadzenia synodalnego, które odbędzie się w Rzymie w październiku 2023 r.⁵ W opublikowanym przez Sekretarza Generalnego Synodu Biskupów we wrześniu 2021 r. *Vademecum Synodu o synodalności* stwierdzono: „Kościół uznaje, że synodalność stanowi integralną część jego natury. Bycie Kościołem synodalnym znajduje swój wyraz w radach ekumenicznych, synodach biskupów, synodach diecezjalnych oraz radach diecezjalnych i parafialnych. Istnieje wiele sposobów, dzięki którym już doświadczamy form synodalności w całym Kościele, jednak bycie Kościołem synodalnym nie ogranicza się do tych istniejących instytucji. W istocie, synodalność jest nie tyle wydarzeniem czy hasłem, co raczej stylem i sposobem bycia, poprzez który Kościół przeżywa swoją misję w świecie”⁶. Zwołanie przez papieża Franciszka kolejnego, XVI już Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, jest okazją do refleksji o roli tej instytucji w życiu Kościoła.

1. Geneza instytucji Synodu Biskupów

Sobór Watykański II (1962–1965) był istotnym okresem refleksji Kościoła nad samym sobą oraz jego misją w służbie Ewangelii. Soborowa refleksja nad episkopatem oraz nad integralnie związaną z nim zasadą kolegalności stała się ważnym fundamentem teologicznym dla powołania instytucji Synodu Biskupów, a także dla określenia roli i znaczenia tejże instytucji w Kościele posoborowym. Łączy się to z faktem, że po zakończeniu Soboru Watykańskiego II Synod Biskupów pozostaje instytucją, która wyrastając z inspiracji soborowych, kształtuje obraz Kościoła posoborowego według jego Magisterium. Dlatego też jednym z bardziej znaczących wkładów Soboru w strukturę organizacyjną i sposób zarządzania Kościołem jest niewątpliwie Synod Biskupów, co potwierdza posoborowy okres oraz zebrania tejże instytucji. Jednocześnie Synod Biskupów odgrywał oraz odrywa znaczącą rolę również w pontyfikatach papieży posoborowych, najpierw w trudnych posoborowych latach pontyfikatu Pawła VI, sukcesywnie w okresie pontyfikatów: Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka⁷.

⁵ [https:// www.vaticannews.va/pl](https://www.vaticannews.va/pl) [23.05.2021].

⁶ *Vademecum Synodu o synodalności* [tekst polski], [https:// www.eKai.pl](https://www.eKai.pl) [27.09.2021].

⁷ T. Rozkrut, *Znaczenie Synodu Biskupów dla współczesnego Kościoła*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 21(2011), nr 1, s. 227.

Instytucja Synodu Biskupów została powołana przez papieża Pawła VI motu proprio *Apostolica sollicitudo* z dnia 15 września 1965 r.⁸ Jest to z jednej strony dokument erygujący instytucję, a jednocześnie zawiera on elementy normatywne oraz doktrynalne na temat Synodu Biskupów; powyższe motu proprio składa się z dwóch elementów: wstępu oraz z części normatywnej⁹.

Należy wskazać trzy motywy, które zdecydowały o utworzeniu Synodu Biskupów, a które można określić następująco:

- 1) zaistniała konieczność ścisłej współpracy Biskupa Rzymskiego z episkopatem;
- 2) wpływ doświadczenia soborowego na utworzenie Synodu Biskupów;
- 3) podkreślenie współodpowiedzialności episkopatu za cały Kościół przez instytucję Synodu Biskupów¹⁰.

Mówiąc o genezie instytucji Synodu Biskupów, należy wiązać jej powstanie z Soborem Watykańskim II. Papież Paweł VI postrzegał Synod Biskupów jako instytucję organicznie związaną z soborem, w szczególności przez nawiązanie do zasady kolegialności oraz w perspektywie rozwoju Kościoła w okresie posoborowym. Stąd według Pawła VI Synod Biskupów przedstawia się jako instytucja, która powinna nabrać specjalnego eklezjalnego wigoru w Kościele posoborowym, pozostając jednocześnie w służbie Magisterium soborowego, to znaczy rozwijać je oraz dostosowywać do rzeczywistości w różnych zakątkach świata. Z kolei poprzez utworzenie Synodu Biskupów realizuje się soborowa propozycja stworzenia centralnej rady w Kościele. Paweł VI wskazał także na ogólny cel Synodu Biskupów, jest nim instytucjonalne wyrażenie przez episkopat swojego współuczestnictwa w obowiązkach Biskupa Rzymskiego, jak również współodpowiedzialności za cały Kościół¹¹.

Instytucja Synodu Biskupów została ustanowiona przez papieża Pawła VI w 1965 r., należy jednak pamiętać, że duży wpływ na decyzję Biskupa Rzymskiego miała dyskusja soborowa oraz propozycje przedsoborowe. Do tej zależności nawiązał wprost Paweł VI, pisząc we wstępie do motu proprio *Apostolica sollicitudo* o tym, że przede wszystkim obrady soborowe przekonały go o wadze oraz potrzebie korzystania ze współpracy biskupów

⁸ Paweł VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Apostolica sollicitudo quibus Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur*, 15 IX 1965, AAS, 57(1965), s. 775–780.

⁹ T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010, s. 158.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, s. 161.

w perspektywie dobra całego Kościoła¹². Ze słów Pawła VI wynika jasno silny związek powstania Synodu Biskupów z soborową dyskusją na temat kolegialności, stąd genezy tej instytucji należy szukać w pracach komisji przygotowujących przyszłe dokumenty soborowe, przede wszystkim w wypracowanych schematach oraz samej dyskusji soborowej¹³. Synod Biskupów jest niewątpliwie owocem Soboru Watykańskiego II, a jego korzeni należy się dopatrywać w stosowanej od dawna zasadzie synodalności oraz w jej ukonkretnieniu w postaci istnienia stałych synodów, zwłaszcza patriarchalnych w Kościołach wschodnich¹⁴.

Należy podkreślić, że instytucja Synodu Biskupów zrodziła się z woli episkopatu, została przyjęta oraz zdefiniowana teologicznie i prawnie przez papieża Pawła VI, co sprawiło, że nowa centralna instytucja Kościoła, pozostając owocem Soboru Watykańskiego II, od samego początku była postrzegana jako miejsce spotkania oraz dialogu Biskupa Rzymskiego i episkopatu. Można zatem powiedzieć, że w ten sposób instytucja Synodu Biskupów swoją dynamicznością mogła wypełnić lukę dostrzeżoną pośród instytucji, które wspomagały papieża¹⁵.

2. Dokumenty prawne na temat Synodu Biskupów

Prezentując podstawy prawne regulujące zadania oraz strukturę instytucji Synodu Biskupów należy wymienić następujące dokumenty: motu proprio *Apostolica sollicitudo*, które stworzyło instytucję; kanony Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. na temat Synodu Biskupów; regulaminy dotyczące funkcjonowania instytucji.

2.1. Motu proprio *Apostolica sollicitudo*

Analizując motu proprio Pawła VI *Apostolica sollicitudo* należy podkreślić, że jest to stosunkowo krótki dokument podzielony na wprowadzenie oraz dwanaście numerów. To dokument, którego normy zawężają się do określenia struktury generalnej Synodu Biskupów. W dwunastu numerach zostały zawarte normy generalne nowej instytucji Kościoła

¹² Tamże, s. 149.

¹³ E. Szafrowski, *Kolegialne działanie Biskupów na tle Vaticanum II. Studium dogmatyczno-kanoniczne*, Warszawa 1975, s. 105n.

¹⁴ E. Górecki, *Jan Paweł II a Synod Biskupów w latach 1978–2003*, w: *Synodalność Kościoła w nauczaniu i działalności Jana Pawła II. Materiały ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej 23 października 2003 r. w Lublinie*, red. S. Tymosz, Lublin 2004, s. 15n.

¹⁵ Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów*, s. 152.

katolickiego. Poszczególne numery przedstawia następujące tematy: naturę instytucji, charakterystykę oraz cele generalne instytucji, kompetencje Biskupa Rzymskiego nad Synodem Biskupów, rodzaje zebrań Synodu Biskupów, zasady wyboru biskupów na Synod, wybór faktycznych ekspertów na Synod, członkowie Synodu Biskupów nominowani przez Biskupa Rzymskiego, zakończenie pełnienia funkcji synodalnych, Sekretarz Generalny i Specjalny Synodu Biskupów. Z lektury *Apostolica sollicitudo* wynika, że nowa instytucja Synodu Biskupów wymaga dalszych uregulowań prawnych oraz uściśleń np. w postaci szczegółowego regulaminu instytucji. Warto także wskazać, że tekst motu proprio nie podaje skondensowanej definicji Synodu Biskupów, raczej jedynie opisowo mówi, czym jest ta instytucja; być może zagadnienie to zostało pozostawione dopracowaniu przez Magisterium oraz doktrynie teologiczno-prawnej Kościoła¹⁶.

2.2. Kanony Kodeksu prawa kanonicznego

Normy prawne dotyczące Synodu Biskupów w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. znajdują się w drugiej części Księgi II *Lud Boży*, w sekcji pierwszej *Najwyższa Władza Kościelna*, gdzie rozdział drugi poświęcony został instytucji Synodu Biskupów. Prawodawca kodeksowy w siedmiu kanonach (342–348) zamieścił przepisy tej centralnej instytucji Kościoła, która w chwili promulgacji nowego Kodeksu miała prawie osiemnaście lat.

Kodeksowe normy miały na celu stworzenie podstaw prawnych zapewniających funkcjonowanie instytucji Synodu Biskupów. Kanony na temat Synodu Biskupów stanowią:

a) Zgodnie z założeniami normatywnymi, Synod Biskupów podlega wprost i bezpośrednio Biskupowi Rzymskiemu, który ma prawo zwołania Synodu. Jest on instytucją kościelną związaną z centralnym zarządem Kościoła, reprezentuje cały episkopat katolicki i podejmuje swoje prace okresowo, w czasie wskazanym przez Biskupa Rzymskiego. Synod Biskupów nie jest jednym z przejawów kolegiałości w rządzeniu Kościołem, ale stanowi formę współpracy z Biskupem Rzymskim w wykonywaniu przezeń władzy prymatu (kan. 342).

b) Synod Biskupów ma przede wszystkim charakter doradczy i ma za zadanie przekazywać Biskupowi Rzymskiemu swój pogląd na kwestie, które były tematem studium. Dokumenty opracowane przez Synod są przekazywane papieżowi, który posługuje się nimi w sposób, jaki uzna za

¹⁶ Tamże, s. 162–164.

najbardziej stosowny. Papież może również udzielić Synodowi Biskupów głosu decydującego, w tym przypadku do niego należy ratyfikacja decyzji Synodu (kan. 343).

c) Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, który ma prawo: zwoływania Synodu, ilekroć uzna to za wskazane, i wyznaczenie miejsca, gdzie ma się odbyć zebranie; zatwierdzenia wyboru członków, którzy zgodnie z przepisami prawa mają być wybrani oraz mianowanie innych członków; ustalenia zagadnień, jakie mają być rozpatrywane; ustalenia porządku obrad; przewodniczenie Synodowi, osobiście lub przez innych; zamknięcia Synodu, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązania (kan. 344).

d) Normy kodeksowe wskazują trzy różne typy zebrań synodalnych: generalne zwyczajne, generalne nadzwyczajne oraz specjalne (kan. 345–346).

e) Z chwilą zamknięcia przez Biskupa Rzymskiego zebrania Synodu Biskupów wygasa tym samym zadanie powierzone na danym zebraniu biskupom lub innym członkom. W przypadku wakansu Stolicy Apostolskiej po zwołaniu Synodu lub w trakcie jego trwania na mocy prawa następuje zawieszenie zebrania Synodu, jak również powierzonych jego członkom zadań, dopóki nowy papież nie zdecyduje o rozwiązaniu lub kontynuowaniu zebrania (kan. 347).

f) Oprócz sekretarza generalnego, którego Biskup Rzymski mianuje zwykle na czas nieokreślony, Synod posiada Radę Sekretariatu, składającą się z biskupów. Niektórzy z członków Rady są wybierani przez sam Synod Biskupów, inni zaś otrzymują nominację od Biskupa Rzymskiego. Zadaniem Rady jest współpraca z sekretarzem generalnym w przygotowaniu tematów, które należałoby podjąć podczas najbliższego Synodu, a także udzielanie porad, w jaki sposób wprowadzać w życie propozycje poprzedniego synodu, które zostały zaaprobowane przez Biskupa Rzymskiego (kan. 348).

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r. wspomina o Synodzie Biskupów jako organie, który świadczy pomoc Biskupowi Rzymskiemu (kan. 46 § 1). Jeśli chodzi o uczestnictwo patriarchów i pozostałych hierarchów, którzy stoją na czele poszczególnych Kościołów *sui iuris* w Synodzie Biskupów regulują normy specjalne ustanowione przez Biskupa Rzymskiego (kan. 46 § 2).

2.3. Regulaminy Synodu Biskupów

W ponad pięćdziesięcioletniej historii Synodu Biskupów zostało wydanych aż pięć jego regulaminów, coraz precyzyjniej określających jego

strukturę wewnętrzną oraz funkcjonowanie. Pierwszy z nich wydano już w następnym roku po ogłoszeniu motu proprio *Apostolica sollicitudo*. Regulamin z 1966 r. doczekał się dwóch nowelizacji, w 1969 oraz w 1971 r. Te trzy teksty regulaminowe zostały wydane w czasie pontyfikatu Pawła VI, kiedy obowiązywał Kodeks pio-benedyktyński z 1917 r. Kolejny regulamin został wydany w 2006 r., gdy już od 23 lat obowiązywał nowy Kodeks prawa kanoniczego¹⁷. Dzisiaj można powiedzieć, że mają one jedynie znaczenie historyczne, ale niewątpliwie pozostały bardzo ważnym punktem wyjścia dla obecnego regulaminu z 2018 r., zwłaszcza że podczas odbywanych zgromadzeń Synodu Biskupów dostrzegano konieczność ciągłego ulepszania istniejącego *Ordo Synodi*.

Regulamin zatwierdzony przez papieża Benedykta XVI, inaczej niż wcześniejsze regulaminy Synodu Biskupów, rozpoczyna się krótkim, ale bardzo stosownym wprowadzeniem (*Prooemium*). Jego obecność trzeba usprawiedliwić tym, że minęło już przeszło czterdzieści lat od powołania do życia Synodu Biskupów, dlatego dla wielu przypomnienie najistotniejszych informacji związanych z tą nową instytucją Kościoła było ważne. Wprowadzenie to, aczkolwiek bardzo krótkie, zawiera trzy wątki: historyczny, doktrynalny oraz prawny; można powiedzieć, że bardzo syntetycznie ukazuje dotychczasową doktrynę na temat Synodu Biskupów w oparciu o dość liczne źródła¹⁸.

Dwanaście lat po zatwierdzonej przez Benedykta XVI Regulaminie Synodu Biskupów jego następca na Stolicy Piotrowej 15 września 2018 r. w Rzymie podpisał Konstytucję apostolską *Episcopalis communio* o Synodzie Biskupów¹⁹. Regulamin Synodu poprzedza obszerny wstęp składający się z 10 numerów. W pierwszym numerze papież Franciszek stwierdza: „Wspólnota biskupów (*Episcopalis communio*), z Piotrem i pod Piotrem ukazuje się szczególnie przez Synod Biskupów, ustanowiony przez papieża Pawła VI w dniu 15 września 1965 r., który należy do najcenniejszego dziedzictwa Soboru Watykańskiego II. Od tej pory Synod, nowy w swej instytucji, ale starożytny w swojej inspiracji, zapewnia Biskupowi Rzymskiemu efektywną współpracę, w ustalony przez niego sposób, w najważniejszych kwestiach, czyli takich, które wymagają szcze-

¹⁷ Tamże, s. 164.

¹⁸ Tamże, s. 174.

¹⁹ Franciszek, pap., Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* o Synodzie Biskupów (EC), [http://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost-constitutiones /documents/papa-franc...](http://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost-constitutiones/documents/papa-franc...) [24.02.2021].

gólnej wiedzy i roztropności dla dobra całego Kościoła”. Ustanowienie instytucji Synodu Biskupów Franciszek rozpatruje w kontekście Soboru Watykańskiego II, który „idąc w ślady Soboru Watykańskiego I” pogłębił doktrynę o naturze posługi biskupiej, koncentrując się szczególnie na jej sakramentalności i charakterze kolegialnym. W myśl doktryny soborowej każdy biskup posiada równocześnie i nierozdzielnie odpowiedzialność za Kościół partykularny, powierzony jego opiece duszpasterskiej oraz za troskę o Kościół powszechny (EC, n. 2). Synod chociaż ma zasadniczo charakter episkopalny, powinien stawać się coraz bardziej narzędziem słuchania Ludu Bożego. Biskupi zgromadzeni na Synodzie reprezentują przede wszystkim własne Kościoły, jednakże mają na uwadze również stanowisko Konferencji Episkopatów, przez które zostali wyznaczeni, a których opinie w omawianych kwestiach przekazują. Wyrażają oni tym samym zdanie hierarchicznego ciała Kościoła i w pewnym sensie chrześcijańskiego ludu, którego są pasterzami (EC, n. 6). Po zakończeniu zgromadzenia Synodu powinna nastąpić faza jego realizacji, aby we wszystkich Kościołach partykularnych rozpocząć recepcję jego wniosków, zaakceptowanych przez Biskupa Rzymskiego w taki sposób, jaki uzna on za najgodniejszy. Tak więc proces synodalny ma nie tylko swój punkt wyjścia, ale również punkt dotarcia w Ludzie Bożym (EC, n. 7). Synod Biskupów, który z Soboru powszechnego czerpie „w pewien sposób obraz oraz odzwierciedla jego ducha i metodę”, składa się z biskupów. Jednak na wzór Soboru, na zgromadzenie synodalne mogą zostać wezwani inni, nieposiadający święceń biskupich, których rola jest okresowo określona przez Biskupa Rzymskiego. W związku z tym wkład w synod mogą wnieść członkowie instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołowego. W zgromadzeniu synodalnym mogą uczestniczyć, jako zaproszeni i bez prawa głosu eksperci, którzy współpracują przy redagowaniu dokumentów; audytorzy, którzy posiadają szczególne kompetencje w zakresie zagadnień, które należy podjąć; delegaci bratni, należący do Kościołów i wspólnot kościelnych, które nie są jeszcze w pełnej jedności z Kościołem katolickim. Można do nich dodać niektórych gości specjalnych, wyznaczonych na podstawie ich uznanego autorytetu. Samo zgromadzenie synodalne może się odbywać w kilku różnych od siebie okresach. Każde zgromadzenie jest ważnym wydarzeniem dla życia Kościoła, konieczne jest zatem, aby w trakcie prac synodalnych uwypuklono celebrację liturgiczną oraz zgodnie z tradycją synodalną na początku każdego dnia uroczyście wprowadzano księgę

Ewangelii (EC, n. 8). Obowiązujący Regulamin Synodu Biskupów stanowi, że Sekretariat Generalny Synodu Biskupów składa się z sekretarza generalnego jako przewodniczącego, podsekretarza, który pomaga sekretarzowi generalnemu we wszystkich jego funkcjach i niektórych specjalnych rad biskupów. Wśród rad, które składają się na sekretariat generalny, nadając mu specyficzną, własną strukturę, należy Rada Zwyczajna, złożona głównie z biskupów diecezjalnych, wybieranych przez ojców zwyczajnego zgromadzenia ogólnego. Jednocześnie Sekretariat jest do dyspozycji Biskupa Rzymskiego we wszystkich sprawach, które zechce on jemu przedłożyć (EC, n. 9). Dzięki Synodowi Biskupów powoli staje się jasne, że w Kościele Chrystusowym istnieje głęboka komunია między duszpasterzami a wiernymi, ponieważ każdy wyświęcony szafarz jest ochrzczonym pośród ochrzczonych, czy to między biskupami a Biskupem Rzymu (EC, n. 10).

Po obszernym wprowadzeniu papież Franciszek, powołując się na kan. 342 KPK, zamieścił nowy regulamin Synodu Biskupów. Regulamin obejmuje 27 artykułów (art. 1–27), które tworzą cztery rozdziały oraz przepisy końcowe. I tak:

Rozdział pierwszy zatytułowany *Zebrania Synodu* obejmuje cztery artykuły:

- art. 1 *Przewodniczenie i typologia zgromadzeń synodalnych;*
- art. 2 *Członkowie i inni uczestnicy zgromadzeń synodalnych;*
- art. 3 *Okresy zgromadzenia synodalnego;*
- art. 4 *Fazy zgromadzenia synodalnego.*

Rozdział drugi mówi w sześciu artykułach o *Fazie przygotowawczej zgromadzenia synodalnego*:

- art. 5 *Początek i cel fazy przygotowawczej;*
- art. 6 *Konsultacja Ludu Bożego;*
- art. 7 *Przekazywanie głosów przygotowawczych do Sekretariatu Generalnego Synodu;*
- art. 8 *Zwołanie spotkania przedsynodalnego;*
- art. 9 *Zaangażowanie instytutów studiów wyższych;*
- art. 10 *Ustanowienie komisji przygotowawczej.*

Rozdział trzeci poświęcony został *Fazie celebracji zgromadzenia Synodu*:

- art. 11 *Przewodniczący delegowani, relator generalny i sekretarz specjalny;*
- art. 12 *Eksperti, audytorzy, delegaci bratni i goście specjalni;*
- art. 13 *Otwarcie i zakończenie zgromadzenia Synodu;*

- art. 14 *Kongregacje Ogólne i Sesje Kręgów Mniejszych;*
- art. 15 *Dyskusja na temat zgromadzenia synodalnego;*
- art. 16 *Ustanowienie komisji studyjnych;*
- art. 17 *Wypracowanie i zatwierdzenie dokumentu końcowego;*
- art. 18 *Przekazanie dokumentu końcowego Biskupowi Rzymskiemu.*

Rozdział czwarty dotyczy *Fazy wykonawczej zgromadzenia synodalnego:*

- art. 19 *Recepcja i wcielenie wniosków zgromadzenia;*
- art. 20 *Zadania Sekretariatu Generalnego Synodu;*
- art. 21 *Ustanowienie Komisji wykonawczej;*

Rozdział piąty reguluje funkcjonowanie *Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów:*

- art. 22 *Ustanowienie Sekretariatu Generalnego;*
- art. 23 *Zadania Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów;*
- art. 24 *Rada Zwyczajna Sekretariatu Generalnego;*
- art. 25 *Inne Rady Sekretariatu Generalnego.*

Na zakończenie regulaminu umieszczono *Przepisy końcowe* stanowiące, że:

- art. 26 „Sekretariat Generalny Synodu Biskupów wyda, zgodnie z duchem i przepisami niniejszej Konstytucji Apostolskiej Instrukcję na temat celebracji zgromadzeń synodalnych i działalności Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów, a przy okazji każdego zgromadzania Synodu, regulamin odnośnie do jego przebiegu”;
- art. 27 „Zgodnie z kanonem 20 KPK i kanonem 1502 §2 KKKW wraz z promulgacją i publikacją niniejszej Konstytucji apostolskiej zostają uchylone wszelkie stanowiące inaczej, a w szczególności: 1) kanony KPK i KKKW, które w całości lub w części są bezpośrednio sprzeczne z jakimkolwiek artykułem niniejszej Konstytucji apostolskiej; 2) artykuły motu proprio *Apostolica sollicitudo* Pawła VI, z 15 września 1965 r.; *Ordo Synodi Episcoporum*, z 29 września 2006 r., łącznie z *Adnexum de modo procedendi in Circulis minoribus*”.

3. Aspekty prawne instytucji Synodu Biskupów

Według kan. 342 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Synod Biskupów jest to zebranie biskupów ale nie wszystkich, bo wtedy byłby to Sobór powszechny, ale jedynie wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach.

Kodeks z 1983 r. nie wspomina o kryteriach, według których powinni być wybrani poszczególni biskupi, ani nie odwołuje się w tej materii do żadnego dokumentu. Natomiast Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* z 2018 r. w art. 2 § 1 stanowi, „Członkami zgromadzenia synodalnego są osoby przewidziane w kan. 346 KPK”. Według kan. 346 Synod Biskupów może się zbierać na:

a) zebranie generalne zwyczajne, składające się z członków, których większość stanowią biskupi wybrani przez Konferencję Episkopatu w sposób określony prawem specjalnym Synodu, inni członkowie oznaczani na mocy tego samego prawa lub mianowani bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego. Do nich dołącza się niektórych członków instytutów zakonnych, wybranych zgodnie z prawem specjalnym Synodu;

b) zebranie generalne nadzwyczajne dla omówienia spraw wymagających szybkiego załatwienia, składa się z członków, których większość stanowią biskupi wyznaczeni zgodnie z prawem specjalnym Synodu, z racji sprawowanego urzędu. Inni są mianowani bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego. Do nich dołącza się niektórych członków kleryckich instytutów zakonnych wybranych zgodnie z prawem Synodu;

c) zebranie specjalne, składa się z członków, wybranych z tych regionów, dla których zwoływane jest zebranie, z zachowaniem prawa specjalnego Synodu.

Według Konstytucji *Episcopalis communio* zależnie od tematu i okoliczności na zgromadzenie Synodu można wezwać inne osoby, które nie są biskupami, a których rola jest określona za każdym razem przez Biskupa Rzymskiego (§ 2). Natomiast nominacja członków i pozostałych uczestników każdego zgromadzenia odbywa się zgodnie z prawem specjalnym szczegółowym (§ 3).

Kodeks Jana Pawła II w kan. 343 określa kompetencje instytucji: „Zadaniem Synodu Biskupów jest rozpoznawanie przedstawionych mu spraw i wysuwanie wniosków, nie zaś ich rozstrzygnięcie i wydawanie dekretów, chyba że w pewnych wypadkach zostanie on wyposażony przez Biskupa Rzymskiego w głos decydujący, wówczas Biskup Rzymski ma prawo zatwierdzić decyzje Synodu”. Na Synodzie Biskupów zatem omawia się podjętą problematykę. W ten sposób zasadnicza doradcza kompetencja Synodu Biskupów została ograniczona przez prawodawcę kościelnego do dawania sugestii, propozycji. Z drugiej jednak strony powyższe doradztwo wymaga otwartego i szczerego dialogu synodalnego opartego przede wszystkim na wnikliwej znajomości sprawy; w ten sposób Synod

Biskupów dostarczałyby informacji potrzebnych papieżowi w kierowaniu Kościołem²⁰. Konstytucja *Episcopalis communio* stanowi, że „Synod Biskupów podlega bezpośrednio Biskupowi Rzymskiemu, który jest jego przewodniczącym” (art. 1 § 1). Zapewnia on Biskupowi Rzymskiemu efektywną współpracę, w ustalony przez niego sposób, w najważniejszych kwestiach, czyli takich, które wymagają wiedzy i roztropności dla dobra całego Kościoła (EC, n. 1).

Kodeks prawa kanonicznego jasno wskazał, że Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, który ma prawo: 1) zwoływania Synodu, ilekroć uzna to za wskazane; 2) zatwierdzania wyboru członków, którzy zgodnie z przepisami prawa specjalnego mają być wybrani, jak również oznaczenia i mianowania innych członków; 3) ustalenia zagadnień – jakie mają być rozpatrywane – w odpowiednim czasie przed zebraniem się Synodu, zgodnie z przepisem prawa specjalnego; 4) ustalenia porządku obrad; 5) przewodniczenie Synodowi, osobiście lub przez innych; 6) zamknięcia Synodu, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązywania (kan. 344).

Ogólnie można stwierdzić, że mamy do czynienia z przeniesieniem do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. wcześniejszych kompetencji Biskupa Rzymskiego względem Synodu Biskupów, które zostały zawarte w motu proprio *Apostolica sollicitudo*. Ponadto warto zwrócić uwagę, że powyższe kompetencje papieża względem Synodu Biskupów są analogiczne do tych, jakie posiada on względem Soboru powszechnego²¹. Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* stanowi: „Synod Biskupów podlega bezpośrednio Biskupowi Rzymskiemu, który jest jego przewodniczącym” (art. 1 § 1).

Zebrania Synodu Biskupów mogą mieć różny charakter. Kanonicznie należy wyróżnić dwie grupy zebrań Synodu Biskupów: generalne (zwyyczajne oraz nadzwyczajne), na których rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio dobra Kościoła powszechnego oraz specjalne, na których rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio jednego lub kilku regionów (kan. 345 KPK). Taka klasyfikacja wprowadzona przez Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. jest inna niż pierwotnie zaproponowana przez motu proprio *Apostolica sollicitudo*, gdzie zostało zapisane, że synod Biskupów

²⁰ E. Górecki, *Synod Biskupów*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. 2/1, Poznań 2005, s. 177.

²¹ Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów*, s. 189.

zbiera się na zebraniu generalnym, nadzwyczajnym oraz specjalnym, taki sam podział był także obecny w Regulaminie Synodu Biskupów z 1966 r. i zachowany w jego nowelizacjach. Natomiast Regulamin Synodu Biskupów z 2006 r. przedstawia oraz określa w jednym artykule – znaną powszechnie klasyfikację zgromadzeń Synodu Biskupów który może się zebrać na zebraniu generalnym zwyczajnym, na zebraniu generalnym nadzwyczajnym oraz na zebraniu specjalnym. Zebrania generalne rozpatrują sprawy bezpośrednio dotyczące dobra całego Kościoła, zatem swoim zasięgiem terytorialnym takie zebranie będzie ogólnokościelne czy też pośrednio ogólnościatowe. Natomiast zebrania specjalne rozpatrują sprawy dotyczące bezpośrednio jednego lub kilku regionów, nie mają zatem bezpośrednio wydźwięku ogólnokościelnego i dlatego też nie mamy w tym przypadku do czynienia z zebraniem generalnym Synodu Biskupów²². Konstytucja apostołska *Episcopalis communio* z 2018 r. wyróżnia trzy rodzaje zgromadzeń Synodu Biskupów: Zwyczajne Zebranie Ogólne, jeżeli rozpatrywane są sprawy dotyczące dobra Kościoła powszechnego; Nadzwyczajne Zgromadzenie Ogólne, jeśli kwestie, które mają zostać ujęte, dotyczą dobra Kościoła powszechnego i wymagają pilnego rozpatrzenia; Zgromadzenie Specjalne, jeśli przedmiotem obrad są kwestie dotyczące głównie jednego lub więcej określonych obszarów geograficznych (art. 1 § 2 n. 1–3). Oprócz dotychczasowej klasyfikacji zebrań synodalnych *Episcopalis communio* stanowi, że jeżeli Biskup Rzymski uzna to za stosowne, szczególnie ze względów ekumenicznych, może zwołać zgromadzenie synodalne według innego, uznanego przez siebie trybu (art. 1 § 3).

Ze wszystkich kanonów na temat Synodu Biskupów kan. 346 KPK jest najbardziej rozbudowany i składa się z trzech paragrafów, które określają w sposób ogólny członków poszczególnych zebrań Synodu Biskupów, odwołując się przy tym do prawa własnego Synodu Biskupów. Ogólnie można stwierdzić, że kan. 346 określa zasady wyboru członków poszczególnych zgromadzeń Synodu Biskupów w oparciu o obowiązujący Regulamin, z uwzględnieniem faktu, że skład poszczególnych zebrań Synodu zależny jest od rodzaju zwołanego zgromadzenia; podkreśla się jednak, że jest to generalnie kompozycja taksatywna, gdzie idzie o członków Synodu Biskupów²³.

²² Tamże, s. 191–192.

²³ Tamże, s. 193.

O kryteriach doboru uczestników Synodu Biskupów stanowi jasno konstytucja apostołska *Episcopalis communio*, wskazując, że członkami zgromadzenia synodalnego są osoby przewidzione w kan. 346 KPK. W zależności od poruszonego tematu oraz okoliczności można wyzwać na Synod także inne osoby niebędące biskupami, których rola jest określona każdorazowo przez Biskupa Rzymskiego. Nominacja członków i pozostałych uczestników każdego zgromadzenia synodalnego odbywa się zgodnie z prawem specjalnym szczegółowym (art. 2 § 1–3).

4. Synteza pracy instytucji Synodu Biskupów

Po Soborze Watykańskim II, w latach 1967–2022 było zwołanych trzydzieści Synodów Biskupów, w tym szesnaście zwyczajnych zgromadzeń ogólnych, trzy zgromadzenia nadzwyczajne, dziesięć zgromadzeń specjalnych oraz jeden poświęcony sytuacji duszpasterskiej w Holandii²⁴.

Mówiąc inaczej, papież Paweł VI zwołał pięć Synodów Biskupów (w tym cztery zgromadzenia generalne zwyczajne oraz jedno generalne nadzwyczajne), Jan Paweł II piętnaście (w tym sześć zgromadzeń generalnych zwyczajnych, jedno generalne nadzwyczajne, siedem specjalnych oraz Synod Holenderski), Benedykt XVI – pięć (w tym trzy zgromadzenia generalne zwyczajne oraz dwa specjalne), za pontyfikatu Franciszka odbyły się cztery (w tym dwa zgromadzenia generalne zwyczajne, jedno nadzwyczajne, jedno specjalne) oraz zostało zwołane na 2023 r. zgromadzenie generalne zwyczajne.

4.1. Synody zwołane przez Pawła VI

Synody Biskupów, które zostały zwołane przez papieża Pawła VI w latach 1967–1977, były regulowane motu proprio *Apostolica sollicitudo* oraz Regulaminem Synodu Biskupów z 1966 r. wraz z jego dwiema nowelizacjami²⁵. W ich przedstawieniu, podobnie jak w Synodach Biskupów zwołanych przez pozostałych papieży, został zachowany porządek chronologiczny:

a) Pierwszy z Synodów Biskupów papieża Pawła VI, czyli I Zgromadzenie Generalne Zwyczajne odbyło się w dniach 29 września – 29 października 1967 r. Temat zgromadzenia został sformułowany następująco:

²⁴ Zestawienie przygotowane w oparciu o: Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów*, s. 212–231; https://pl.wikipedia.org/Synod_Biskupów/ [08.07.2021].

²⁵ Tamże, s. 212.

„Zachowanie oraz umocnienie wiary katolickiej, jej integralności, żywotności, rozwoju, spójności doktrynalnej i historycznej”. Taki sam był też cel tego pierwszego zgromadzenia Synodu Biskupów, który został wyznaczony przez Pawła VI.

b) Drugi Synod Biskupów za pontyfikatu papieża Pawła VI, tj. I Zgromadzenie Generalne Nadzwyczajne odbyło się w dniach 11–28 października 1969 r., zostało poświęcone tematowi współpracy pomiędzy Stolicą Apostolską a Konferencjami Biskupów. W perspektywie tego Synodu Biskupów został przygotowany Schemat do dyskusji synodalnej opublikowany 30 sierpnia 1969 r., inicjując w ten sposób fazę przedsynodalną instytucji.

c) Kolejny Synod Biskupów, II Zgromadzenie Generalne Zwyczajne, które obradowało w dniach 30 września – 6 listopada 1971 r. miało temat: „Kapłaństwo sakramentalne oraz sprawiedliwość w świecie”.

d) III Zgromadzenie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 27 września – 26 października 1974 r. i miało temat: „Ewangelizacja we współczesnym świecie”. Owocem tego Synodu Biskupów, przede wszystkim propozycji przedstawionych przez ojców synodalnych Biskupowi Rzymskiemu, była opublikowana przez Pawła VI dnia 8 grudnia 1975 r. adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*.

e) Piąty Synod Biskupów zwołany przez papieża Pawła VI odbył się w dniach 30 września – 29 października 1977 r. Jego tematem była katecheza, szczególnie dzieci i młodzieży, we współczesnym świecie. Synod ten zakończył się przesłaniem ojców synodalnych z dnia 28 października 1977 r., a posynodalna adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* została opublikowana już przez nowego papieża Jana Pawła II dnia 16 października 1979 r.

4.2. Synody zwołane przez Jana Pawła II

Papież Jan Paweł II w czasie swojego długiego pontyfikatu zwołał trzy możliwe rodzaje Synodu Biskupów. Nowością było regularne zwoływanie kontynentalnych Synodów Biskupów. W sumie Jan Paweł II zwołał siedem synodów specjalnych.

W dniach od 14 do 31 stycznia 1980 r. Jan Paweł II zwołał Synod Biskupów poświęcony sytuacji duszpasterskiej w Holandii. Prace tego partykularnego Synodu Biskupów przypominały synod partykularny pod przewodnictwem Biskupa Rzymskiego i być może z tego względu nie przez wszystkich autorów jest zaliczany do Synodów Biskupów odbytych przez Jana Pawła II.

W dniach 26 września – 25 października 1980 r. obradowało V Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów poświęcone rodzinie chrześcijańskiej. Podczas prac tego Synodu Biskupów zostało zredagowane *Przesłanie do rodzin chrześcijańskich* oraz ojcowie synodalni zaproponowali zredagowanie *Karty praw rodziny*. Sukcesywnie Jan Paweł II opublikował 22 listopada 1981 r. posynodalną adhortację apostolską *Familiaris consortio* oraz 22 listopada 1983 r. Stolica Apostolska opublikowała *Kartę praw rodziny*.

VI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów na temat pokuty i pojednania w misji Kościoła odbyło się w dniach 29 września – 29 października 1983 r. Prace Synodu Biskupów stały się podstawą dla posynodalnej adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Reconciliatio et paenitentia*.

II Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 24 listopada – 8 grudnia 1985 r. i zostało poświęcone dwudziestej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II. Synod Biskupów zakończył się opublikowaniem raportu finalnego wraz z przesłaniem ojców synodalnych do Ludu Bożego z 7 grudnia 1985 r. Na synodzie zaproponowano opracowanie Katechizmu Kościoła katolickiego oraz opublikowanie Kodeksu kanonów Kościołów Wschodnich.

VII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 1–30 października 1987 r. i było poświęcone tematowi powołania oraz misji świeckich w Kościele oraz w świecie. Wypracowane przez ten Synod Biskupów 54 propozycje zostały wykorzystane w opracowaniu posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici*, którą papież Jan Paweł II opublikował 30 grudnia 1988 r.

VIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów na temat formacji kapłanów we współczesnym świecie odbyło się w dniach 30 września – 28 października 1990 r. Był to już drugi Synod Biskupów poświęcony sakramentalnemu kapłaństwu (pierwszy odbył się w 1971 r.). Przedstawione przez Synod Biskupów 41 propozycje, wraz z całą dyskusją synodalną, posłużyły Papieżowi w przygotowaniu posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* (25 marca 1992 r.).

Pierwsze takie zgromadzenie, mianowicie Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy, odbyło się w dniach 28 listopada – 14 grudnia 1991 r., mając za swój temat przewodni słowa: „Jesteśmy świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”. Synod Biskupów dla Europy zakończył się opublikowaniem przez ojców synodalnych Delacji *Lesfidèles* w dniu

8 grudnia 1991 r., która została skierowana do wszystkich odpowiedzialnych za kontynent europejski.

I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Afryki (10 kwietnia – 8 maja 1994 r.) na temat „Kościoł w Afryce oraz jego misja ewangelizacyjna w obliczu roku 2000: «Bądźcie moimi świadkami (Dz 1, 8)»”. Po zakończeniu synodu papież Jan Paweł II wydał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Africa* (14 września 1995 r.), która została podpisana podczas synodalnej wizyty Jana Pawła II w Afryce w dniach od 14 do 20 września 1995 r.

IX Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 2–29 października 1994 r. Jego tematem było życie konsekrowane oraz jego misja w Kościele i świecie. Sukcesywnie Jan Paweł II dnia 25 marca 1996 r. opublikował posynodalną adhortację apostolską *Vita consecrata*.

W dniach 26 listopada – 14 grudnia 1995 r. odbył się Specjalny Synod Biskupów dla Libanu. Ojcowie Synodalni rozważali temat: „Chrystus jest naszą nadzieją: odnowieni przez jego Ducha, solidarnie dajemy świadectwo Jego miłości”. Podczas swojej wizyty w Libanie, dnia 10 maja 1997 r. w Bejrucie, papież Jan Paweł II opublikował posynodalną adhortację apostolską *Une espérance nouvelle*.

Zebranie specjalne Synodu Biskupów dla Ameryki, odbyło się w dniach 16 listopada – 12 grudnia 1997 r. na temat: „Spotkanie z żywym Jezusem Chrystusem: drogą do nawrócenia wspólnoty oraz solidarności w Ameryce”. Jan Paweł II w czasie swojej podróży apostolskiej do Meksyku opublikował 22 stycznia 1999 r. posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in America*.

W dniach 19 kwietnia – 14 maja 1998 r. podczas Synodu Specjalnego dla Azji uczestnicy pogłębiali temat: „Jezus Chrystus Zbawiciel oraz Jego misja miłości oraz służby w Azji: «Ja przyszedłem, aby mieli życie i mieli je w obfitości» (J 10, 10)”. Na zakończenie tego synodu, zgodnie z wypracowaną tradycją, zostało opublikowanie *Przesłanie do Ludu Bożego*. Z kolei w czasie swojej wizyty w Indiach, 6 listopada 1999 r., papież Jan Paweł II podpisał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Asia*.

Specjalny Synod Biskupów dla Oceanii (22 listopada – 12 grudnia 1998 r.) obradował na temat: „Jezus Chrystus: kroczyć Jego drogą, głosić Jego prawdę, żyć Jego życiem: wezwanie dla ludów Oceanii”. Na zakończenie Synodu Ojcowie synodalni 10 grudnia 1998 r. wystosowali swoje

przesłanie. Natomiast Jan Paweł II dnia 22 listopada 2001 r. podpisał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Oceania*.

II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy odbyło się w dniach od 1 do 23 października 1999 r. Ojcowie synodalni rozważali temat: „Jezus Chrystus, żyjący w swoim Kościele, źródłem nadziei dla Europy”. Ojcowie II Specjalnego Synodu Biskupów dla Europy dnia 21 października 1999 r. opublikowali swoje *Przesłanie dla mieszkańców Europy*. Z kolei papież Jan Paweł II podpisał 28 czerwca 2003 r. posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Europa*.

Ostatniemu zwołanemu przez siebie Synodowi Biskupów papież Jan Paweł II przewodniczył w dniach od 30 września do 27 października 2001 r. X Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów obradowało na temat: „Biskup sługą Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata”. Dnia 16 października 2003 r. w dwudziestą piątą rocznicę swojego wyboru na Biskupa Rzymskiego papież Jan Paweł II podpisał posynodalną adorację apostolską *Pastores gregis*.

4.3. Synody zwołane przez Benedykta XVI

Zgodnie z praktyką swoich poprzedników także papież Benedykt XVI regularnie zwoływał Synody Biskupów; w sumie zwołał pięć synodów.

Benedykt XVI po raz pierwszy przewodniczył Synodowi Biskupów w dniach 2–23 października 2005 r. XI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów zostało zapowiedziane przez papieża Jana Pawła II, ale obradom tego synodu przewodniczył Benedykt XVI. Temat synodu brzmiał: „Eucharystia: źródło oraz szczyt życia i misji Kościoła”. Dnia 22 lutego 2007 r. papież Benedykt XVI podpisał posynodalną adhortację apostolską *Sacramentum caritatis*, będącą zwieńczeniem obrad.

XII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 5–26 października 2008 r. Problematyka tego Synodu Biskupów dotyczyła roli Słowa Bożego w życiu oraz misji Kościoła. Dnia 30 września 2010 r. we wspomnienie św. Hieronima papież Benedykt XVI podpisał posynodalną adhortację apostolską *Verbum Domini*.

W dniach 4–25 października 2009 r. odbyło się VIII Zebranie Specjalne Synodu Biskupów. Tematem tego II Synodu dla Afryki były słowa: „Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju. «Wy jesteście solą ziemi [...]. Wy jesteście światłem świata (Mt 5, 13–14)»”. Dokumentem kończącym synod była ogłoszona przez Benedykta XVI w Ouidah, w Beninie, 19 listopada 2011 r. adhortacja posynodalna *Africae munus*.

W dniach 10–24 października 2010 r. odbyło się IX Zebranie Specjalne Synodu Biskupów poświęcone Kościołowi na Bliskim Wschodzie. Dokumentem kończącym synod była ogłoszona przez papieża Benedykta XVI w Bejrucie, w Libanie, dnia 14 września 2012 r., posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Medio Oriente* skierowana do patriarchów i biskupów, duchowieństwa, osób konsekrowanych i do wiernych świeckich, a mówiąca o Kościele na Bliskim Wschodzie, komunii i świadectwie.

XIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 7–28 października 2012 r. Problematyka tego zgromadzenia Synodu Biskupów dotyczyła Nowej Ewangelizacji. Obradom przewodniczył papież Benedykt XVI, ogłaszając po zakończeniu Synodu Rok Wiary. Dokument posynodalny to adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* papieża Franciszka podpisana w Rzymie, u Świętego Piotra na zakończenie Roku Wiary, dnia 24 listopada 2013 r. w Uroczystość Jezusa Chrystusa Króla Wszechświata.

4.4. Synody zwołane przez Franciszka

Papież Franciszek od początku swojego pontyfikatu zwołuje regularnie trzy możliwe rodzaje Synodu Biskupów.

III Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 5–19 października 2014 r. i zostało poświęcone wyzwaniom duszpasterskim związanym z rodziną w kontekście ewangelizacji. Obradom przewodniczył papież Franciszek.

XIV Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 4–25 października 2015 r. Problematyka tego zgromadzenia Synodu Biskupów dotyczyła „Powołania i misji rodziny w Kościele i świecie współczesnym”. Podsumowaniem prac dwóch Synodów Biskupów poświęconych rodzinie jest podpisana przez papieża Franciszka w Rzymie, u św. Piotra, w Roku Jubileuszu Miłosierdzia, 19 marca 2016 r., w Uroczystość Świętego Józefa posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia*.

XV Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 3–28 października 2018 r. Obradom, podobnie jak w poprzednich dwóch Synodach, przewodniczył papież Franciszek. Synod Biskupów obradował na temat: „Młodzi, wiara i rozeznawanie powołania”. W Loreto, w Sanktuarium Świętego Domku, 25 marca 2019 r., w Uroczystość Zwiastowania Pańskiego papież Franciszek podpisał posynodalną adhortację apostolską *Christus vivit*, będącą podsumowaniem prac synodalnych.

W dniach 10–24 października 2019 r. pod przewodnictwem papieża Franciszka odbyło się X Zebranie Specjalne Synodu Biskupów poświęcone „Ewangelizacji obszaru Amazonii”. Owocem tego Synodu jest podpisana przez papieża Franciszka w Rzymie, u św. Jana na Lateranie, w dniu 2 lutego 2020, w Święto Ofiarowania Pańskiego posynodalna adhortacja apostolska *Querida Amazonia*.

XVI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów zostało zaplanowane na październik 2023 r. Po raz pierwszy Synod Biskupów został podzielony na trzy etapy. Pierwszy etap na szczeblu lokalnym (Kościoły partykularne) od października 2021 do sierpnia 2022 r., drugi etap synodu (spotkania kontynentalne) od września 2022 do marca 2023 r., trzeci etap to Zebranie Generalne Synodu Biskupów w Rzymie w październiku 2023 r. Temat tego synodu brzmi: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo, misja”.

5. Wnioski

Instytucja Synodu Biskupów jest szczególną oraz wyróżniającą się instytucją w Kościele posoborowym. Składa się na to nie tylko regularność zebrań ale również podejmowana przez nią problematyka.

1) Instytucja Synod Biskupów została ustanowiona przez papieża Pawła VI motu proprio *Apostolica sollicitudo* 15 września 1965 r., jednakże należy pamiętać, że duży wpływ na decyzję Biskupa Rzymskiego miała dyskusja soborowa oraz propozycje przedsoborowe. Paweł VI w *Apostolica sollicitudo* wskazał, że Synod Biskupów jest instytucją, przez którą biskupi wybrani z różnych części świata służą najwyższemu pasterzowi Kościoła skuteczniejszą pomocą i została ukonstytuowana w ten sposób, że jest: centralną instytucją Kościoła, reprezentuje cały episkopat katolicki, ze swojej natury trwałą, wykonującą swoje zadania w sposób czasowy oraz okazjonalny.

2) Instytucję Synodu Biskupów należy zdefiniować jako zgromadzenie biskupów reprezentujące episkopat katolicki, które ma na celu wspieranie papieża w kierowaniu Kościołem powszechnym swoimi radami. Synod Biskupów jest to zebranie biskupów, ale nie wszystkich, bo wtedy byłby to Sobór powszechny, ale jedynie tych wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach. Podlega on bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, który decyduje personalnie o wszystkich jego etapach i całościowym przebiegu, czyli działa według klasycznego powiedzenia *cum Petro et sub Petro*.

3) Synod Biskupów, ze swej natury, ma za zadanie informowanie oraz doradzanie Biskupowi Rzymskiemu. Może również posiadać władzę ustawodawczą, ale tylko wtedy, gdy taka zostanie mu powierzona przez Biskupa Rzymskiego, któremu przysługuje w takim wypadku zatwierdzenie decyzji Synodu Biskupów. Zebrania Synodu Biskupów mogą mieć różny charakter, kanonicznie należy wyróżnić dwie grupy zebrań: generalne (zwyczajne oraz nadzwyczajne) oraz specjalne. Po zakończeniu obrad Soboru Watykańskiego II, w latach 1967–2022 zostało zwołanych trzydzieści Synodów Biskupów, w tym szesnaście zwyczajnych zgromadzeń ogólnych, trzy zgromadzenia nadzwyczajne, dziesięć zgromadzeń specjalnych oraz jeden poświęcony sytuacji duszpasterskiej w Holandii.

4) Swoistego znaczenia w Kościele po Soborze Watykańskim II nabrały Zebrania Specjalne Synodu Biskupów, które zapoczątkował Jan Paweł II. Mimo że ten rodzaj Synodu Biskupów, poświęcony poszczególnym kontynentom miał dość partykularne zadania, to Jan Paweł II swoim zaangażowaniem sprawiał, że kontynentalny charakter Synodu Biskupów nabierał znaczenia powszechnego.

5) Synod Biskupów będąc instytucją z prawa kościelnego, jest pojmowany aktualnie jako najbardziej znacząca instytucja kościelna dla wyrażenia kolegalności w sensie szerokim. Wynika to między innymi z jego elementów analogicznych do Soboru powszechnego, którymi są obecność Biskupa Rzymskiego w pracach zgromadzenia oraz w sensie teologicznym reprezentantów episkopatu, którzy w pracach zebrania Synodu Biskupów wyrażają się poprzez swój głos doradczy. Jan Paweł II, w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores gregis* (2003) wskazał, że instytucja Synodu Biskupów służy bardziej skutecznemu wyrażaniu efektu kolegalności, który został połączony z troską biskupów o dobro całego Kościoła (n. 58). Rezultatem doświadczenia synodalnego pozostają, między innymi, posynodalne adhortacje apostolskie. Ponadto trzeba przypomnieć liczne propozycje przedstawione przez Synod Biskupów, przyjęte dla dobra Kościoła powszechnego, które zaowocowały: utworzeniem Międzynarodowej Komisji Teologicznej, wypracowaniem zasad dla przygotowania nowego Kodeksu prawa kanonicznego; przygotowaniem Katechizmu Kościoła katolickiego, Karty praw rodziny; wskazówkami na temat reformy liturgicznej.

6) Funkcjonowanie współczesnego Kościoła wydaje się potwierdzać, że nie jest to czas zwoływania Soborów powszechnych, zwłaszcza przy tak dużej aktualnie liczbie biskupów. Trudno byłoby się im wszystkim swobodnie wypowiedzieć i współpracować ze sobą, a w szczególności

z Biskupem Rzymskim. Zwołanie Soboru powszechnego byłoby także bardzo poważnym problemem logistycznym oraz ekonomicznym dla dzisiejszego Kościoła. Dlatego ważną instytucją pozostaje Synod Biskupów, który naturalnie nie zastępuje Soboru powszechnego, gdy idzie o jego kompetencje, ale posiada duże znaczenie oraz mocne oddziaływanie na współczesny Kościół.

SYNOD OF BISHOPS TOGETHER WITH COLLEGIAL CARE FOR THE CHURCH

Keywords: Second Vatican Council, Synod of Bishops.

Summary: The reflection of the Second Vatican Council on the episcopate and the principle of collegiality connected with it became an important theological foundation for the establishment of the institution of the Synod of Bishops, as well as for the definition of the role and importance of this institution in the post-conciliar Church. The institution of the Synod of Bishops was established by Pope Paul VI, *motu proprio Apostolica sollicitudo* on September 15, 1965. On the one hand, it is a document establishing the institution, and at the same time it contains normative and doctrinal elements on the subject of the Synod of Bishops. From the very beginning of its existence, the Synod of Bishops was perceived as the place of meeting and dialogue between the Roman Pontiff and the episcopate. When analyzing the legal basis regulating the tasks and structure of the institutions of the Synods of Bishops, the following document should be mentioned; *motu proprio Apostolica sollicitudo*, which created the institution; the canons of the 1983 Code of Canon Law on the Synod of Bishops; regulations regarding the functioning of the institution; the regulations of 1966 approved by Paul VI together with the amendments of 1969 and 1971, regulations approved by Pope Benedict XVI of 2006, and the regulations currently in force approved by Pope Francis of 2018. Meeting of the Synod of Bishops may be of a different character. The Apostolic Constitution *Episcopalis communio* of Pope Francis of 2018 distinguishes three types of assembly of the Synod of Bishops: Ordinary General Assembly when matters concerning the common Church are being considered; The Extraordinary General Assembly, if the matters to be dealt with concern the good of the universal Church and require urgent consideration; Special Assemblies where the agenda is primarily one or more specific geographic areas. If, however, the Roman Pontiff deems it appropriate, especially for ecumenical reasons, he may convene a synodal assembly according to another procedure which he deems. From 1967 to 2022, thirty Bishops' Synods were convened, including sixteen ordinary general assemblies, three extraordinary assemblies, ten special assemblies and one dedicated to the pastoral situation in the Netherlands.

BIBLIOGRAFIA

- Paweł VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae Apostolica sollicitudo quibus Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur*, 15 IX 1965, AAS, 57(1965), s. 775–780.
- Franciszek, pap., Konstytucja apostolska *Episcopalis communio* o Synodzie Biskupów, 15 IX 2018, <http://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost-constitutiones/documents/papa-franc...> [24.02.2021].
- Franciszek, pap., *List do „pielgrzymującego ludu Bożego w Niemczech”*, 29 VI 2019, <https://www.dw.com/pl> [15.03.2021].
- Górecki E., *Jan Paweł II a Synod Biskupów w latach 1978–2003*, w: *Synodalność Kościoła w nauczaniu i działalności Jana Pawła II. Materiały ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej 23 października 2003 r. w Lublinie*, red. S. Tymosz, Lublin 2004, s. 15–34.
- Górecki E., *Synod Biskupów*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. 2/1, Poznań 2005, s. 174–184.
- Hagenkord B., *Czy Droga Synodalna dotyczy tylko Kościoła w Niemczech?*, <https://www.deon.pl> [15.03.2021].
- Nowy rozdział w historii Kościoła katolickiego w Niemczech „Droga synodalna”*, <https://www.dw.com/pl/> [12.03.2021].
- Rozkrut T., *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.
- Rozkrut T., *Znaczenie Synodu Biskupów dla współczesnego Kościoła*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 21(2011), nr 1, s. 227–243.
- Sztafrowski E., *Kolegialne działanie Biskupów na tle Vaticanum II. Studium dogmatyczno-kanoniczne*, Warszawa 1975.